

keliggjort alle forhåbninger, man nærede.

Kirsten Bendixens lille bog kaldes et katalog over jubilæumsudstillingen, men er i virkeligheden en populær redegørelse for samlingen og dens daglige arbejde, mens den anden med sine aktstykker og enkeltskildringer giver et mere grundigt indblik i deres historie og virksomhed. Samlingen har sejlet mellem Scylla og Charybdis. Kun ved store gaver er det lykkedes at skaffe den nødvendige forøgelse og efterhånden udfylde manglerne, og udefra forsøgte man at tilintetgøre dens selvstændighed, så indholdet blev fordelt i de andre afdelinger af Nationalmuseet, planer der røbede en fuldstændig uvidenhed om numismatik. Sidst er tanken taget op af Erik Kjersgaard, som Otto Mørkholm har måttet imødegå i en artikel i Weekendavisen 20. febr. 1981. De to jubilæumsskrifter kan derfor også betragtes som en apologi, der burde have været unødvendig. Samlingen har været en planteskole for historien, og her kan kun erindres om, at Kr. Erslev begyndte sin videnskabelige løbebane som numismatiker, og som centrum for et af historiens vigtigste fag er Den kongelige Mønt- og Medaillesamling uundværlig.

Fra dette triste indslag om samlingens kampe er det en glæde at vende sig til et afsnit med Georg Galsters erindringer, hvori han med lune fortæller om sine minder om sit arbejde med mønterne, og bøgernes smukke billedomslag kan forhåbentlig lokke andre end møntsamlere til at aflægge samlingen et besøg.

Helge Søgaard

Vigand Dann Rasmussen: *Nørrejske jernbanebyer*. Udgivet af projekt Stationsbyen under Statens hum. Forskningsråd. (Universitetsforlaget i Århus, 1981). 144 s., ill., 62,85 kr.

Som bekendt er der iværksat et spændende projekt under det humanistiske forskningsråd, hvis formål er at belyse stationsbyens historie 1840-1940. Den første publikation herom var en seminarrapport, der trak linjerne for de kommende års arbejde op (Stationsbyen, 1980, 150 s.) og nu foreligger publikation nr. 2 i form af et let bearbejdet speciale fra 1975 med titlen *Nørrejske jernbanebyer*. Allerede med denne titel anslås en væsentlig problemstilling: hvad skal barnet hedde? Forfatteren foretrækker »jernbaneby« fremfor »stationsby«, og det er i visse henseender en forbedring, men stadig et uklart begreb der i hvert fald ikke siger noget om de rurale bebyggelses funktion og f.eks. ikke skiller dem fra tidligere købstæder med jernbane.

Bogen indledes med et kort afsnit om jernbanebyer i andre lande, og herefter følger det ene af bogens hovedafsnit om placeringen af jernbanelinjer og ekspeditionssteder. Det andet hovedafsnit omhandler befolkningsudvikling i de nørrejske landsogne og befolkningstal i de bymæssige bebyggelser før 1901. Det er forfatteren, der i overskrifter skelner mellem »udvikling« og »tal« uden at det helt præcist markerer en forskel i de to afsnit. Endelig sluttes der af med en skitse af erhvervsudviklingen i tre vestjyske sogne.

I en undertitel anføres det, at bogen tidsmæssigt afgrænses til perioden 1850-1901, sidstnævnte året hvor folketællingerne for første gang udskiller de »bymæssige bebyggelser« fra hele sognet. Det havde været rimeligt også at anføre, at undersøgelsen stort set kun omfatter Vestbanen, dvs. banen Esbjerg-Varde-Ringkøbing-Holstebro, der blev åbnet 1874-75. Denne begrænsning i indhold er udmærket motiveret med, at den rurale bebyggelse i Vestjylland er velegnet til analyse, fordi der er forholdsvis få købstæder i området, og fordi de fynske og sjællandske forhold er bedre undersøgt.

Dann Rasmussen viser i afsnittet om Vestbanen, hvor mange lokale myndigheder og interesser, der tog del i debatten om linjeføringen og i nogen grad også med hvilken iver. Diskussionen var hovedsagelig præget af østjyske interesser, som ville trække banen ind mod midten og vestjyske sognes ønsker om at fastholde en vestlig linjeføring. Forfatterens hovedsynspunkt er, at jernbanelinjernes placering væsentligst blev bestemt af egnsudviklingsmæssige og eksportensyn, og at de lokale ønsker kun i ringe grad havde indflydelse.

Afsnittet om befolkningsudviklingen viser, at placeringen af jernbaner fandt sted i de mere velbefolkede områder, og at vel havde jernbanerne betydning for bydannelsen, men de var langt fra at være dominerende faktor.

Bogens fortjeneste ligger i, at der er samlet en række forskningsmæssige synspunkter sammen i en oversigt, og at der er tilvejebragt en samlet oversigt over arkivgrupper og litteratur. Egentlig nyt føjer bogen ikke til vor viden om emnet, og selv om spillet om Vestbanens placering belyses mere indgående end tidligere, så er der kun tale om en oversigt. Til gengæld står det mere og mere klart, hvor mange

spændende analyser der venter projekt Stationsbyen, og hvor mange lokalundersøgelser der må til for at et klarere mønster kan træde frem for os.

Af illustrationsmaterialet er der grund til at gøre opmærksom på en række interessante kort med forslag til jernbaneanlæg. Det er en skam, at de ikke træder klarere frem i trykket.

Verner Bruhn

Andreas Laursen: *Danske færges*. (Høst & Søns Forlag, 1979). 64 s., 84,- kr.

Andreas Laursen har gennem den sidste halve snes år udgivet en lang række bøger, der først og fremmest gennem meget fine tegninger har belyst forskellige former for danske fartøjer: Danske småskibe, Danske fiskerbåde, Danske dampskibe etc. Nu er turen kommet til færgerne, der behandles på den sædvanlige måde: En ganske kort indledning giver et rids af dansk færgefarts historie fra middelalderen til i dag, og derefter følger Laursens tegninger af færges fra de sidste 150 år med en lille billedtekst. Noget nyt bringer bogen på ingen måde, men den taler ganske charmerende til ens nostalgiske følelser.

Chr. R. Jansen

J. Jensen og C.M. Olsen: *Oversigt over Fagforeningsbevægelsen i Danmark i Tiden fra 1871 til 1900*. Udgivet af Forretningsudvalget for De samvirkende Fagforbund i Danmark. København 1901. (Fotografisk genoptrykt af Sydjysk Universitetsforlag, 1981, med en indledning af Søren Federspiel). 339 s. + bilagstabeller.

Væksten i interessen for arbejderbevægelsens og -klassens historie, som har præget det sidste årti, har haft nogle mindre heldige bivirkninger. Det er